

nenápadnost druhým zcela unikají. Nebo Vás vidím v laboratoři, jak mi ukazujete rozdílné pohlavní znaky u různých druhů, ne právě nápadných ryb. Vám u rybníka a u řeky neuniklo nic. Často mi až zatrnulo, co všechno jsem neviděl! Dovedl jste pozorovat zrovna tak perlorodku, jako potápníka, čejku nebo rdesty. Máte-li, kromě účasti na mnoha rybářských publikacích, někde uloženy své poznámky (a možná jsou jich stovky), vydejte je. Třeba jako skriptu, rybářské glosy nebo Disputationes.

Vaše neúnavné oko podporovala a zajišťovala i čočka fotoaparátu a Vaše ruka dovedla pozorné kreslit. Mnozí jistě vzpomenu nejenom obrázků z Rybářské botaniky, ale i barevných obrázků rostlin mnoha ročníků Rybářství.

Zažili jsme spolu několik exkurzí na rybníky Protivínska, Vodňanska a Blatenska, na které se nikdy nezapomíná. Prostě se

Zemřel akademik Josef Kratochvíl (6. 1. 1909 – 17. 2. 1992)

Emeritní ředitel Ústavu pro výzkum obratlovců Československé akademie věd a profesor Vysoké školy zemědělské v Brně, univ. prof. RNDr. Josef Kratochvíl, DrSc., bezpochyby jedna z největších osobností československé zoologie a biologie dvacátého století, již není mezi námi. V několika řádcích nekrologu lze jen velmi stručně postihnout rozsáhlou činnost, již byl naplněn život vědce zcela věnovaný rozvoji jeho milované vědy, výchově jeho žáků a součinnosti s jeho četnými spolupracovníky.

Svou široce pojatou vědeckou práci začal jako docent (1938) Masarykovy univerzity studiem arachnologickými. V podobných pracích pokračoval potom ve svém dalším působení jako univerzitní profesor po osvobození na VŠZ v Brně, a to pro obory použité entomologie a zoologie. V té době je Kratochvíl členem České královské společnosti nauk, Masarykovy akademie práce, Čs. akademie zemědělských věd, Moravské a Slezské akademie přírodních věd ad. Na zmíněné vysoké škole pracoval až do roku 1960, vychoval na tisíce absolventů, byl neuvěřitelně pilný vědecky a

Ing. Igor Michal, CSc., a jeho překvapení

Neznáme se tak dlouho a hluboce, aby mne někdy napadlo zamýšlet se nad časovými posuny a lidskou fyziognomií. A právě asi odtud vyplývá ono překvapení, které mi sdělili: to, co teď píšu, se vztahuje k letošním Igorovým šedesátinám – narodil se 15. 7. 1932 (myslel jsem, že omylem deset let přidali). Avšak známe se natolik, abych mohl s radostí vypovídat, co je fenomén Igor Michal. Čtenáři Živy ho znají především jako autora výborného seriálu o dyna-

zapomenout nedá. Mohla by být položena otázka: je Eduard Štědrónský rybářský výzkumník, botanik, hydrobiolog, zoolog? Já Vás osobně pokládám za zaníceného všestranného biologa. Když Vám nebylo umožněno pracovat jistou dobu přímo v rybářství, uchýlil jste se na dlouhá léta k Vaší staré lásce – k ovocnářství. Tento obor lidské činnosti považuji sám za vrchol snahy zahradníka, sadaře a biologa. Nejvíce zušlechťoval a šlechtí lidské pokolení. Ti, kteří se mu věnují, jsou lidé povolání a vyvolení.

Když se začaly půvabné jihočeské krajiny nepříznivě měnit, byl jste rozhodně mezi prvními, kteří se proti necitlivým zásahům, často až barbarství, dovedli ozvat. A tehdy jste už nebyl plachý pozorovatel, ale bojovník vyzbrojený argumenty. A pomohlo to někdy tam, kde jste to asi sám ani netušil.

organizačně (ve 2 vydáních vyšla jeho dvoudílná učebnice Použitá zoologie, s E. Bartošem a spolupracovníky vydal dodnes používané české jmennosloví živočichů Soustava a jména živočichů aj.), založil tradici celostátních zoologických sjezdů. Nato definitivně přešel jako ředitel do jím vybudovaného Ústavu pro výzkum obratlovců ČSAV (dnes Ústav systematické a ekologické biologie ČSAV, Brno), s kterým zůstal spjat v různých formách až do konce svého bohatého vědeckého života.

Vrozený talent zoologa ukázal Kratochvíl v padesátých letech, kdy z prací arachnologických a entomologických, které byly mezinárodně uznávané, přešel na problematiku vertebratologickou, a to především teriologickou. Brzy se stal evropskou autoritou v tomto velmi obtížném oboru zoologie. Publikoval četné monografie, popsal několik nových druhů a poddruhů savců, a to dokonce ze střední Evropy, se svými žáky publikoval unikátní monografii Hraboš polní – *Microtus arvalis* – 1959. Jím propagovaná terénní práce byla spjata i s výzkumem přírodní ohniskovosti nákaz.

Teriologický kolektiv jím vedený uspořádal v Brně dvě mezinárodní symposia (1960, 1971), která se stala podnětem pro pozdější pořádání mezinárodních teriologických kongresů. Z nich 2. byl vzhledem k významu československé teriologické školy uspořádán v Brně a J. Kratochvíl byl zvolen jeho prezidentem (1978).

Kratochvíl patřil k těm výjimečným

mice přírodního lesa nebo popularizátora základních typů ekologické stability. Příznivci Niky mají jistě jeho útlou brožurku zásadního významu O odpovědném vztahu k přírodě (Předpoklady ekologické etiky).

Ríká o sobě, že je moravský venkovan žijící přes třicet let v Praze. Stále se však vrací do krajin svého srdce – do moravských a slovenských Karpat. Ve 22 letech absolvoval s úspěchem lesnickou fakultu VŠZ v Brně. Z jižní Moravy si do tvůrčího vybavy odnesl dědictví dvou brněnských biologů – prof. Vladimíra Úlehly a svého učitele z fakulty, prof. Aloise Zlatníka. Zvláště nadhled a niterné puzení k syntézám, u každého z nich v jiné rovině, hrály inspirační roli.

Léta 1954–1959 strávil jako profesio-

Na badatelích se při jejich jubilejích žádá, aby vydali daň ze své publikační činnosti. Pokud se nemýlím, máte na svém kontě asi 170 odborných a vědeckopopulárních prací a napsal jste nebo se podílel asi na 10 knihách. K Vaším sedmdesátinám zpracoval V. Dyk Vaši bibliografii (Sbor. Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, Přírodní vědy, 23:67–72) a bylo by asi na místě, vzhledem k významu Vaší osobnosti v našem rybářství, kdyby ji s doplňky za posledních deset let publikovali vodňanští rybáři.

S profesorem Dykem se znáte dlouho, déle než já. A zdá se (vlastně je to skutečností), že se v letním období opět kolem Vodňan potkáváte a jak dokazují zejména poslední léta, tato setkání jsou plodná i v odborném tisku. Ať Vám to oběma moc dlouho vydrží.

Slavomil Hejný

osobnostem, u nichž se vědeckost objevitelské práce spájí s mimořádně aktivními a důraznými schopnostmi organizačními. Toho si nemohla nepovšimnout vznikající ČSAV, která ho již při svém vzniku postavila do čela Komise pro zoologii. A ta již v lednu 1954 navrhla vznik, nejprve jako určitých laboratorí, dnešních zoologických pracovišť. Postupně se upevňovalo mezinárodní postavení již tradičních zoologických časopisů, vzniklo nové parazitologické periodikum a Entomologické listy, založené Kratochvílem a spolupracovníky již v roce 1938 jako druhé československé entomologické periodikum, se staly vertebratologickým časopisem pod názvem Folia Zoologica Brno. V padesátých letech bylo zahájeno také vydávání sbírky Fauna ČSR, čímž se naše zoologie dostala po bok sousedních států; sbírka vychází v nakladatelství Academia dodnes. Také dalšímu mnohosvazkovému zoologickému dílu: Klíč zvířeny ČSR dal J. Kratochvíl spolu se S. Hrabětem zásadní podnět.

Díky svému unikátnímu talentu, nevyčerpatelné pracovní energii, pílí, vytrvalosti a často navzdory kladeným překážkám a neporozuměním ukázal Kratochvíl význam zoologických věd pro poměry střední Evropy, dal základy vertebratologické školy. Josef Kratochvíl byl osobností, která si získala čestné místo ve světové vertebratologii svými originálními výsledky a novými myšlenkami.

Bohumír Rosický

nální tanečník folklórního souboru na cestách do Číny, SSSR, Francie, Japonska, Barmy a Indie, ovšem na dalších deset let se dal dobrovolně upoutat krásou lesů jako typolog Lesprojektu ve Zvolenu. Období let 1962–1968 spadá do působení v Brandýse n. L. na ústředí Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů. V r. 1969 obhájil kandidátskou disertační práci Biotechnická studie karpatské jedlové bučiny. To už ovšem působil jako projektant-specialista na úseku přírodních podmínek v Terplanu (Státní ústav pro územní plánování se sídlem v Praze), kde pracoval po 20 let. Zde se mu naskytla možnost uplatnit své vědomosti ze stanovištního průzkumu v širších souvislostech. Ty pak mohl v průběhu 70. let využít jako spolupořadatel tehdy vý-

znamných seminářů o ekologické problematice.

Osud někdy zasáhne nečekanými způsoby – od r. 1988 je Igor Míchal v invalidním důchodu následkem virové hepatitidy, kterou byl infikován při banální operaci slepého střeva. Připojila se další zdravotní trápení, vždycky je však překonával s obdivuhodným elánem a dokonce snad znásobením své aktivity ve věcech týkajících se životního prostředí. Nyní se věnuje zejména metodické činnosti. Tak vznikl významný materiál pod garancí MŽP ČR: Územní zabezpečování ekologické stability – teorie a praxe, 1991.

Ivan Vološčuk – Igor Míchal: ROZHOVORY O EKOLOGII A OCHRANĚ PŘÍRODY. Enviro Martin, 1991. Knižnica Zborníku prác o TANAP, 162 stran, 64 obr. v textu, cena neuvedena.

Ekologie dnes prožívá inflaci. Hovoří o ní rozhlas, televize i noviny, uplatňuje se v politice domácí i zahraniční. Podobně i ochrana přírody, jak o tom svědčí stovky rezervací a desítky velkoplošných chráněných území. Není divu, hříchy minulosti hrozí katastrofou; náprava je nutná, a přesto se děje stále spíše slovy než skutky. To na své kůži poznali oba autoři, ostřílení praktici, a proto napsali toto dílko, které živou přístupnou formou má přiblížit ekologii i ochranu přírody co největšímu okruhu zájemců a omezit tak četná nedorozumění, která dosud brání skutečnému uplatnění ochranných zásad. Neboť mnozí, kdo o ekologii mluví nebo mají za úkol realizovat ochranné myšlenky, mají jen mlhavé představy o její náplni.

Proto první oddíl probírá ekologii jako vědecký obor, který se ze skromných počátků rozrostl v komplexní disciplíně, k nimž patří i ekologie člověka a krajiny včetně aplikace systémové teorie. Je třeba zpřístupnit a vymezit takové pojmy a pro-

pracujeme spolu v sekci pro krajinnou ekologii Čs. botanické společnosti (zal. r. 1988). V její publikaci Materiály ČSBS 1991 vyšel Míchalův příspěvek Existuje ekologická etika? To spolupodmínilo jeho pozdější význačný podíl na sepsání jednoho ze základních dokumentů dobříšské konference evropských ministrů životního prostředí, kterou v červnu 1991 inicioval ministr J. Vavroušek, resp. federální výbor pro životní prostředí. Název materiálu je příznačný: Hodnoty, etika a životní prostředí.

Asi není tak důležité, kolik desítek publikovaných prací má oslavenec na

blémy jako je příroda a životní prostředí, ekosystém a geobiocenóza, dynamická rovnováha a zpětná vazba, sukcese a vývoj krajiny, ekologická stabilita založená jak na odolnosti (rezistenci), tak na pružnosti (resilienci) ekosystémů, diverzita ve vztahu k stabilitě a konečně tolik diskutované dilema produkce versus stabilita, jehož řešením by měla být ekologická optimalizace. To vše patří k ekologii a chce-li někdo prosazovat ekologické myšlenky do praxe, musí mít o těchto pojmech aspoň trochu jasno.

Druhý oddíl se věnuje ochraně přírody, o níž již Procházkova definice (1929!) říká, že je to „hnutí i věda“. Autoři kladou důraz na slovo věda, což bylo tehdy velice progresivní, a krátce pak dokumentují vývoj názorů v dobách působnosti našich předních ochránců Maximoviče, Veselého, Mezery, Čerovského a posléze Sládka. Má-li ochrana přírody plnit své poslání, musí se realizovat jako praktická činnost na vědeckých základech. Úhelným kamenem je převod teoretických poznatků do hospodářské a společenské praxe. Dnes již zdaleka nejde o konzervaci určitého stavu, nýbrž o náročnou aktivní činnost, jako je péče o chráněná území (management) a

kontě, v každém případě alespoň v hlavních okruzích aspirují na to, být klasikou. Naposledy vydal (s. I. Vološčukem) Rozhovory o ekologii a ochraně přírody, v tisku jsou další dvě knihy: Ekologická stabilita (Veronica, Brno) a spis Míchal I. a kol.: Obnova ekologické stability lesů (Academia, Praha). V závěru nemohu nezmínit jeho „učitelské vstupy“ – semináře, přednášky, exkurze v porevolučním Ústavu pro životní prostředí na přírodovědecké fakultě UK v Praze. Věřím ve stálou činnost Igorovu a za všechny přátele mu přeji zdraví a sílu.

Pavel Kovář

ochrana genofondu, kterou mohou vykonávat jen školení specialisté vědomí si nejen právních povinností, ale i morální odpovědnosti. Ochrana přírody má svou etiku vycházející z filozofických přístupů. Zatímco donedávna převažoval postoj antropocentrický, který vše hodnotil z hlediska člověka, dnes se stále více uplatňuje postoj kosmocentrický, který pohlíží na svět jako na hodnotu samu o sobě, bez ohledu, zda slouží nebo neslouží momentálním lidským zájmům. Základem je tzv. hluboká ekologie založená na filozofických principech.

Vološčuk a Míchal svými „rozhovory“ doplněnými názornými, poměrně dobrými černobílými fotoreprodukci (papír není „křída“!) nepochybně mohou podstatně přispět k dosud tak nedostatečnému ekologickému uvědomění a tím navodit i změnu názoru na životní hodnoty, která jedině může čelit všeobecné ekologické krizi. Jejich dílo nás bude dobře reprezentovat i v cizině díky velmi obsáhlým souhrnům v angličtině i němčině. Zbývá jen otázka, kdo jejich knihu opravdu dostane do rukou – jde totiž o účelový tisk TANAP, který není určen k běžnému prodeji.

Vojen Ložek

Nový časopis pro pěstitele a milovníky sukulentních rostlin:

CACTACEAE etc.

Agavaceae / Burseraceae / Euphorbiaceae / Portulacaceae / Vitaceae

Na 36 stranách se dočtete nové poznatky o známých, ale i nově objevených sukulentních rostlinách všech světadílů.

Kromě tradičních oblastí (pěstitelské zkušenosti, systematické otázky, rozhovory se známými a význačnými pěstiteli) časopis věnuje hodně pozornosti i zprávám z nalezišť, které přispívají k úspěšnému pěstování často velmi ohrožených sukulentních rostlin.

Články jsou doplňovány velkým počtem fotografií.

Časopis má i velmi bohatou inzertní část.

Cena jednoho čísla 15 Kčs, celého ročníku (4 čísla) pouze 50 Kčs!

Předplatné a objednávky zasílejte na adresu:

Roman Staník, Česká 17, 831 03 Bratislava